ئەدەبی بێ باڵ … بەختیار محەمەد

دەشێ بڵێین لە کۆمەڵگەی ئێمەدا سێ جۆرە کارەکتەری سەرەکی سیاسی و ڕۆشنبیریی هەن: ئایدیۆلۆژیایی چەپ، ئایدیۆلۆژیایی ڕاست، بێ ئایدیۆلۆژیا؛ ئەمە جگە لە شێوەکانی ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیستی. هەموومان دەزانین ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیستی لە بزووتنەوەی – بەلای کەمی – سەد ساڵەی ڕۆشنبیریی و سیاسی کوردایەتی (بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد) دا بەرجەستە بووە. چەپ و دیندارەکانیش (ئەوپەڕی ڕاست) دەیانناسین. ئەم دووەیان (بە تایبەتی لە حاڵەتە توندڕەوەکەیدا) بەقەد یەك دژی ئازادییەکانی مرۆڤ (تاك) ن (تیرۆری ستالین و بەربەریەتی کۆریای باکوور و داعش هیچ جیاوازییەکی ئەوتۆیان لەگەڵ یەکدا نییە: سیستمی کۆریای باکوور و داعش زۆر لێك دەچن). هەڵبەتە لەگەڵ ئەوەش چەپ (حاڵەتی ڕیزپەڕی وەك کۆریای باکووری لێ دەرچێ)، ئەگەر دۆگما و توندڕەو و دژی ئازادی ڕای جیاوازیش بێ، بەڵام هەرگیز وەك هێزە سیاسییە دیندارەکان تاریکپەرست و کۆنەپەرست نییە: چەپ لە هەموو حاڵەتێکدا عەلمانییە و لەگەڵ زۆر شتی ژیانی سەردەمی مۆدێرنەدایە.

لە حاڵەتی بێ ئایدیۆلۆژیاکانیشدا، ئەمانە پتر لەناو توێژی ڕۆشنبیراندا بەدی دەکرێن: شاعیران و نووسەران و ئەکادیمیاکاران و … تاد. ئەمانە خۆیان گۆشەگیر دەکەن لە دۆزە مرۆڤایەتییەکان. بە نموونە: ئەدەب تەنها بە پرسی جوانیی (ئیستاتیکا) دەبەستنەوە و لە هەموو وەزیفەیەکی ئەخلاقیی و مرۆیی دایدەماڵن و بە ئاسمانی بۆشی هەڵدەواسن و وەك بڵێی شاعیر و ئەدیب کارەکتەرێکی مرۆیی ناو کۆمەڵگە و ئەندامێکی ئۆرگانیکی ناو کۆمەڵگە نەبێ. لە ڕاستیشدا ئەم بانگەشەیەی ئەوان لە بنەڕەتدا درۆیەکی گەورەیە: ئەوان بە بێ ئەوەی بزانن سەربە ئایدیۆلۆژیایەکی دیاریکراون، ئەو ئایدیۆلۆژیایەی خزمەت بە ئایدیۆلۆژیای دەسەڵات دەکا (هەمیشە دەسەڵات موخاتەبەی ئەم جۆرە ڕۆشنبیرانە دەکا)؛ هەمیشە دەسەڵات ئەدەبێکی دەوێ، کە گۆشەگیر بێ و لەسەر هۆشیاریی کۆمەڵایەتی تاکەکان و لەناو کۆمەڵگەدا ناکارا و بێ کاریگەر بێ. لە باشترین حاڵەتیشدا ئەدەب و ڕۆشنبیرییەکی دەوێ، کە دەستەمۆی ئەوبێ و هیچ زیانێك بەو نەگەیەنێ (واتە ڕەخنەی لێ نەگرێ؛ شاعیران و نووسەرانی ئیستاتیکاخواز لەم بابەتەن).

هەڵبەتە ئێمە لێرە بانگەشە بۆ ئەدەبێکی سیاسی ئایدیۆلۆژیایی ئاڕاستەکراو ناکەین، بەڵام هەموو ئەدەبێکی مەزن ناتوانێ خۆی لە دۆزە مرۆڤایەتییەکان بدزێتەوە. ئەدەب، کە پشت لەم دۆزانە دەکا، ئەوە – پێمان وایە – تەمەنی کورتی خۆی ڕادەگەیەنێ. ئایا شیعرێکی ڕۆمانتیکی دۆزێکی هەستیاری مەزنی مرۆڤایەتی نییە؟ دەسا بۆ ئەدەب (شیعر) وەزیفە و پەیامی نییە؟ ئایا چ ناکۆکییەك لە نێوان وەزیفە (پەیام) و ئیستاتیکا و چێژدا هەیە لە ئەدەبدا؟ ئێمە نابێ ئایدیۆلۆژیای سیاسی دۆگما و پەیامی مرۆیی ئەدەبمان لەگەڵ یەك لێ تێکەڵ بێ: ئەوەی یەکەمیان ئەدەب (داهێنان) دەکوژێ، بەڵام ئەوەی دووەمیان بناغەیەکی گرنگی ئەدەب و داهێنانە.

بەختیار محەمەد